

УДК 070.41(477.65)

Хаджі Мухаммад Хідер Мавлюд

**РОЛЬ СПОРТИВНОЇ ПЕРІОДИКИ УКРАЇНИ ТА ІРАКСЬКОГО
КУРДИСТАНУ КІНЦЯ ХХ – ПОЧАТКУ ХХІ СТ.
У ПРОЦЕСАХ ДЕРЖАВОТВОРЕННЯ**

У демократичному суспільстві зростає роль преси у формуванні національно-культурного середовища, актуалізації державотворчих процесів. Водночас преса виступає не тільки інструментом впливу на суспільну свідомість, а й індикатором тих змін, що відбуваються в політиці, економіці, культурному й суспільному житті країни. Зміни державного устрою найбільш яскраво відображаються в змістовому наповненні суспільно-політичної періодики, прямим завданням якої є висвітлення діяльності влади. Цікавим нам видається відстеження перетворення періодики спеціального призначення, зокрема спортивної, у часи зміни політичного ладу в різних країнах.

Ми поставили за мету з'ясувати особливості появи спортивних видань у різних країнах у період суспільно-політичних змін, трансформації тематичного спрямування спеціалізованої спортивної періодики та впливу зазначених ЗМІ на формування національної ідентичності.

Об'єктом компаративного аналізу виступають спортивні друковані ЗМІ України та Іракського Курдистану.

Спортивні ЗМІ популяризують різноманітні види спорту, пропагують здоровий спосіб життя, формують суспільне ставлення до проблем спортивної галузі, що є одночасно й однією з умов її повноцінного розвитку.

Спорт у різних країнах – національно-політичний феномен, про що стверджують учені світу. Зокрема Б. Хауліхен зазначає, що „сьогодні майже всі держави мають спортивну політику. Спорт використовуються як прекрасний і потужний інструмент для соціальних, економічних і дипломатичних відносин” [6, с. 2]. Подібну думку висловлює Ю. Мазов у дисертації „Спорт як соціокультурне явище”: „Фізичне виховання й спорт стають ядром політичного виховання, що підкорює собі всю людину” [2, с. 2]. С. Бейнвел у праці „Спорт і політика” наголошує, що уряд зацікавлений у розвитку спорту, оскільки водночас зі збереженням здоров'я нації, спортивна політика держави спрямована на формування відчуття ідентичності, національної єдності, пов'язаного зі спільними емоційними переживаннями, що створюються під час спортивних змагань. Спортивні змагання набувають особливого звучання в межах пануючої політичної ідеології [5, с. 45].

ЗМІ стають найдоступнішим засобом оперативного відображення спортивних подій, а отже, й ідеологічного впливу уряду. У СРСР

спортивна періодика була елементом системи комуністичного виховання, що поєднувала популяризацію масового фізкультурного руху і спорту з висвітленням організаційно-методичних і науково-теоретичних питань їх розвитку. Основні її завдання були визначені програмами КПРС і постановами ЦК КПРС щодо заходів з розвитку фізичної культури і спорту. Спортивна преса була покликана розповсюджувати інформацію про діяльність фізкультурних і спортивних організацій, інформувати про фізкультурно-оздоровчу та спортивно-масову роботу, яка здійснюється в первинних спортивних організаціях, розкривати важливість і необхідність занять фізичними вправами та спортом, їхню цінність і значення для кожного громадянина зокрема і колективу в цілому. Матеріали газет і журналів мали надавати інформацію для постійного поповнення знань з основ гігієни, фізичної культури, здорового способу життя, а також використовувати її у практичних заняттях (пропонувати конкретні поради, рекомендації, комплекси вправ і т. ін.), широко пропагувати комплекс „Готовий до праці та оборони” [4, с. 12].

У середині 80-х років ХХ ст. у Радянській Україні видавали 35 спортивних газет і журналів разовим накладом понад 8 млн. примірників [4, с. 11]. Газети підпорядковувалися одна одній відповідно до ієрархії: районні – обласним, обласні – республіканським, республіканські – всесоюзним. Журналістська діяльність була можливою лише за умови дотримання прийнятих рішень Комуністичної партії Радянського Союзу. Найбільш читабельним всесоюзним спортивним виданням в Українській Радянській Соціалістичній Республіці була газета „Советский спорт” (газета бере свій початок від 1924 р., періодичність видання – 252 номери на рік, 5 номерів на тиждень). Видання поширювалося на території усього Радянського Союзу найбільшим тиражем, отже, мало найбільший вплив на суспільство, виступаючи „рупором влади”, і водночас задавало тон діяльності інших республіканських ЗМІ. „Советский спорт” подавав інформацію про перемоги радянських спортсменів, створюючи кумирів та образи для наслідування, „підносячи спортивні успіхи радянських атлетів на світових аренах як торжество комуністичних ідеалів і радянського способу життя” [1].

Найдавнішу історію в Україні має галузеве видання „Спортивна газета”, що видається з квітня 1934 р. до нашого часу. У 1934 – 1964 рр. називалася „Радянський спорт” (у 1940 – 1949 рр. не видавалася). У радянський час видання пропагувала політику КПРС в області розвитку фізичної культури і спорту, висвітлює досвід спортивно-масової роботи профспілок комсомолу й фізкультурних організацій, спортивне життя в країні й за кордоном.

Держава повністю контролювала галузь фізкультури і спорту. 1987 р. на засіданні Всесоюзної ради фізичного виховання було вирішено посилити координацію пропагандистської роботи всіх засобів масової інформації і пропаганди фізичної культури, постійно вдосконалювати

зміст засобів пропаганди, інформації та агітації, урізноманітнити їхню тематичну спрямованість, підвищувати ідейно-патріотичний рівень повідомлення кожного джерела, каналу, засобів і системи пропаганди фізичної культури та спорту в цілому [4]

Подібну до радянських спортивних видань функцію виконувала газета „Карвани варзш” („Караван спорту”) у Курдистані Іраку – єдина до 1991 р. спортивна газета курдською мовою. Газета видається з 1985 р. як щотижневий додаток до газети „Карван” („Караван”). Поява окремого спортивного видання пов’язана з розвитком спортивного руху в Курдистані: у кожному районі Іракського Курдистану з’явилася футбольна команда, курдські гравці неодноразово перемагали на шахових турнірах, одними з кращих команд Іраку були курдські жіночі й чоловічі команди з баскетболу й гандболу. Газета „Карван варзш” видається в місті Ербіль (Курдистан Іраку). Причиною заснування спеціалізованого спортивного видання саме в Ербілі є його давня спортивна історія, порівняно з іншими містами Іракського Курдистану: із серпня 1935 р. тут проходять футбольні турніри на кубок Ахмеда Чалабі Даббага, від цього ж року беруть початок і курдські спортивні команди. Показовим для розвитку спортивної журналістики Курдистану є те, що до 1991 р. в Ербілі видавалося лише 3 журнали курдською мовою. Інші 2 газети й 3 журнали (2 щотижневі і 1 щомісячний) курдською мовою публікувалися в Багдаді – столиці Іраку, що не могло не відбитися на їхньому змістовому наповненні. Газета „Карван варзш” виходила в чорно-білому варіанті обсягом 4 сторінки, 3 з яких курдською мовою і 1 арабською. Тогочасна цензура не пропускала матеріалів націоналістичного спрямування, роблячи видання підконтрольним уряду Іраку [7].

Після війни в Перській затоці 1991 р. в Іракському Курдистані спостерігаються позитивні тенденції в розвитку регіональної спортивної періодики, що зумовлюється прийняттям у 1993 р. закону № 24, котрий передбачає заборону цензури, заснування нових видавництв і друкарень. З 1997 р. з’являються нові щотижневі спортивні газети: „Варзш” („Спортивний”) (1997 р.), „Хабат варзш” („Спортивна боротьба”) (1997 р.), „Регай варзш” („Спортивний шлях”) (2002 р.), „Хавлері варзш” („Ербіль спортивний”) (2005 р.), „Ярига” („Стадіон”) (2005 р.), „Авена варзш” („Дзеркало спорту”) (2006 р.), „Яри” („Гра”) (2006 р.), „Рудаві варзш” („Спортивні події”) (2007 р.); журналів: „Яри варзш” („Спортивні ігри”) (2006 р.), „Нвар варзш” („Нвар спортивний”) (2007 р.). Сучасні спортивні часописи Курдистану інформують про спортивні досягнення курдських спортсменів і спортивних команд, популяризують різні види спорту і спортивні ігри в суспільстві.

В Україні з набуттям незалежності спортивна періодика переживає внутрішнє перетворення, що не завжди позитивно відбивається на змісті матеріалів. Зокрема, у спортивних виданнях кінця 80-х – початку 90-х рр. ХХ ст. відзначається жарова й тематична

одноманітність, відсутність стратегії спортивної політики, поверховість у висвітленні спортивних подій. Трансформаційні процеси в державі призводять до реструктуризації спортивної періодики Радянського Союзу: спеціалізовані всесоюзні спортивні видання попередніх років із розпадом країни стають надбанням Росії, республіканські газети й журнали, що звикли виконувати розпорядження центру, формують власну редакційну політику. Разом зі зникненням великої спортивної держави в Україні відзначається й криза розвитку спорту, пов'язана з недостатнім фінансуванням цієї галузі й загальною економічною кризою. Однак це не заважає появи нових українських спортивних видань: до 2000 р. у країні зареєстровано 32 журнали й 19 газет спортивного змісту, а у 2011 р. у спортивній галузі видається 30 журналів і 23 газети.

За статистикою, в сучасному Курдистані виходить 31 журнал і 14 газет, з яких 2 журнали й 9 газет спортивного спрямування (24 % від загальної кількості періодичних видань Іракського Курдистану). В Україні ж відсоткове співвіднесення спортивних видань до загальної кількості періодики (2266 газет і 2008 журналів) становить 1,24 %, до того ж практично відсутня динаміка розвитку газет і журналів за останнє десятиліття.

Серед всеукраїнських спортивних видань, зареєстрованих в Україні за час незалежності (газета „Стадіон” (1991 р), журнал „Футбол України” (1993 р.), газета „Футбольний огляд” (1994 р), журнал „Веслувальний спорт” (1994 р.), журнал „Команда” (1995 р.), журнал „Футбольний меридіан” (1995 р.) газета „Спорт-арена” (2000 р.), журнал „Планета футбол” (2002), газета „Спорт-експрес в Україні” (2002 р.), газета „Весь спорт” (2003 р), журнал „Зимовий спорт” (2004 р.), газета „Спортивний Олімп” (2006 р.), журнал „Футбол” (2011 р.) та ін.), простежується певна одноманітність, зокрема за тематичним розгалуженням. Видання, зареєстровані як регіональні, також тяжіють до вузькотематичного спрямування: газета „Білоцерківський футбол” (1994 р.), газета „Галицький футбол” (1994 р.), газета „Футбол Одессы” (2006 р.), газета „Вінницький спорт” (2008 р.), газета „Футбол плюс спортивні новини. Луганськ” (2008 р.), газета „Любительський спорт Херсонщини” (2011 р.) тощо.

Аналіз видань, найбільше представлених у вільному продажу, вказує на превалювання футбольної тематики в багатьох спортивних виданнях, навіть тих, у яких вона не позиціонується в назві. Можливо, саме це й впливає на попит, а отже, і на обсяг видання українських газет і журналів про спорт. Крім футболу, популярними є баскетбол, теніс, хокей, бокс, а „види спорту, в яких українські спортсмени домоглися помітних успіхів – плавання, велосипедний спорт, боротьба вільна і греко-римська, стрільба, гімнастика, на жаль, не висвітлюються належною мірою, <...> спортивні журналісти найчастіше не враховують інформаційних потреб, запитів і сподівань читацької аудиторії, що

знижує інтерес не тільки до тієї чи іншої газети, але й до спорту взагалі” [3, с. 1].

Однак у популяризації футболу в Україні є й позитивний бік – країна позиціонує себе як футбольна держава. Створенню футбольного іміджу України посприяло „Євро – 2012”, що проводилося в Україні та Польщі. До цієї спортивної події були приурочені випуски спеціалізованих і неспеціалізованих газет і журналів, створено журнал „Євро – 2012” (2008 р.), газету „Український футбол – Євро: турніри, команди, гравці” (2011 р.). Ця визначна в житті країни спортивна подія допомогло об’єднати націю, формувати національну ідентичність, відновлювати традиції футболу України радянських часів, коли у 1966 – 1968 рр. київське „Динамо” стало чемпіоном СРСР з футболу. Однак у свідомості іноземців ці перемоги розчинилися в загальному образі Радянського Союзу. Від проголошення незалежності й до цього часу триває формування самостійного футбольного іміджу України.

Курдська спортивна преса більш пропорційно приділяє увагу різним видам спорту й спортивним іграм, хоча на шпальтах ЗМІ чимало місця відводиться й футбольній тематиці, оскільки футбол – загальноновизнана популярна гра у світі, яка має статус „гри мільйонів”. Зокрема досягнення курдських футболістів посприяли проведенню в 2013 р. в Ербілі футбольного чемпіонату серед невизнаних держав. Особливістю розвитку спорту Іракського Курдистану є й те, що у змаганнях серед незалежних держав курдські спортсмени виступають у складі команд Іраку, що не дає їм можливості одержати повноцінного визнання у світі, а отже, популяризація їхніх досягнень у курдських ЗМІ сприяє згуртуванню нації й вихованню національної самосвідомості громадян автономного регіону.

Прикладом налагодження українсько-курдських стосунків є зустріч боксера світового рівня Володимира Кличка у 2011 р. із президентом Курдистану Масудом Барзані. Володимир Кличко, зокрема, сказав президенту, що спорт часто важливіший за політику, оскільки він може зробити багато, коли політика вже безсила [8].

Отже, спортивні досягнення, популяризовані засобами масової інформації, стають частиною національної культури країни. Вплив спортивних подій як політичного інструменту влади, помножується на вплив засобів масової інформації й формує громадянина держави у визначеному владою напрямку. Цей потужний важіль необхідно застосовувати для утвердження державності, об’єднання нації і формування національної ідентичності й іміджу спортивної держави.

Список використаної літератури

- 1. Воронков П.** Спортивная журналистика как тип [Электронный ресурс] / П. Воронков. – Режим доступа : <http://zhumal.lib.ru/>.
- 2. Мазов Н. Ю.** Спорт как социокультурной явление : автореф. дисс. на соискание уч. степени доктора философ. наук : спец. 09.00.11 –

„Социальная философия” / Николай Юрьевич Мазов . – Уфа, 2009. – 21 с.

3. Дерепя М. С. Освещение спорта в периодической печати Украины (2000 – 2002 гг.) : автореф. дисс. на соискание уч. степени канд. наук по физическому воспитанию и спорту : спец. 24.00.01 – „Олимпийский и профессиональный спорт” / Марина Сергеевна Дерепя. – К., 2003. – 20 с.

4. Свістельник І. Р. Книговидання та періодична преса галузі фізичної культури і спорту середини 80-х – початку 90-х років ХХ століття / І. Р. Свістельник // Теорія та методика фізичного виховання. – 2010. – № 11. – С. 11 – 15.

5. Bainvel S. Sport and Politics: A study of the relationship between International Politics. Linköpings Universitet. MSc Programme in International and European Relations. Master Thesis, January / S. Bainve. – 2005. – 84 p.

6. Houlihan B. Sport and Society, Sage Publications / B. Houlihan. – London, 2003. – 585 p.

7. Мухаммад Хидер Мавлюд. Пресса курдского государства – изучение и анализ / Мухаммад Хидер Мавлюд. – Ербиль, 1999. – 120 с.

8. Украинский боксер мирового уровня встретился с президентом Курдистана [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://kurdistan.ru/search.html>.

Хаджі Мухаммад Хідер Мавлюд. Роль спортивної періодики України та Іракського Курдистану кінця ХХ – початку ХХІ ст. у процесах державотворення

У статті з'ясовано особливості створення спортивних видань в різних країнах в період суспільно-політичних змін, трансформації тематичного спрямування спеціалізованої спортивної періодики та впливу зазначених ЗМІ на формування державотворчих процесів. Об'єктом компаративного аналізу виступають спортивні друковані ЗМІ України і Іракського Курдистану.

Ключові слова: спортивна періодика, становлення незалежності, засоби масової інформації, процеси державотворення.

Хаджи Мухаммад Хидер Мавлюд. Роль спортивной периодики Украины и Иракского Курдистана конца ХХ – начала ХХІ века в процессах становления государственности

В статье выясняются особенности создания спортивных изданий в разных странах в период общественно-политических изменений, трансформации тематического направления специализированной спортивной периодики и влияния указанных СМИ на формирование национальной идентичности. Объектом компаративного анализа выступают спортивные печатные СМИ Украины и Иракского Курдистана.

Ключевые слова: спортивна періодика, становлення незалежності, средства массовой информации, становление государства.

Haji Muhammad Hider Mavlud. Role of sports periodicals of Ukraine and Iraqi Kurdistan late XX – early XXI century in the process of state

In the article analyzed features of a sports media in different countries in the period of social and political change, transformation thematic area of specialized sports periodicals and influence specified the media on the formation of national identity. The object of the comparative analysis of the print media are the sports of Ukraine and Iraqi Kurdistan.

Key words: sports periodicals, becoming independence, the media, the establishment of the state.

Стаття надійшла до редакції 10.01.2013 р.

Прийнято до друку 24.01.2013 р.

Рецензент – д. філол. н., проф. Галич В. М.

УДК 070.448:821.161.2-32.09

Л. М. Якименко

ПУБЛІЦИСТИЧНИЙ ДОРОБОК НАДІЇ СУРОВЦОВОЇ

Як не прикро про це говорити, однак досить часто про видатних людей починають згадувати лише після їхньої смерті. Особливо, коли це непересічні особистості, котрі не вписувалися, та й не могли вписатися, у прокрустове ложе норм, звичаїв, ідеологічних догм. Така ж доля спіткала й талановиту письменницю й журналістку Надію Суровцову (1896 – 1985). Її творча спадщина – художньо-публіцистичні матеріали, новели, есе, нариси, повісті, мемуари, епістолярії, історичні розвідки, написані в різний час, за досить-таки несприятливих обставин, у різноманітних куточках світу, для численних видань. Однак ця „відмінність” аж ніяк не зашкодила їхньому змісту, тематиці, лексико-стилістичним особливостям, а навпаки може слугувати точками відліку для нового періоду у творчості цієї унікальної жінки.

Проте ми не ставимо собі за мету проаналізувати увесь літературно-публіцистичний спадок авторки (частково це зроблено в нашій монографії [16] й у численних статтях), а маємо намір зупинитися на основних етапах становлення Н. Суровцової як української журналістки.

Про її внесок у скарбницю вітчизняної й зарубіжної публіцистики уперше вказав О. Мукомела в науковій розвідці „Українська журналістика в іменах. Матеріали до енциклопедичного словника”. В. Передрій у праці „Українські періодичні видання для жінок в Галичині